

Europejski Związek Parków Łużyckich
Europäischer Parkverbund Lausitz

ZABYTKOWE OGRODY NA ŁUŻYCACH

ZIELONE RAJE

parkverbund.eu

WITAMY NA SPACERZE PO ZIELONEJ DUSZY EUROPY!

Tylko na Łużycach występuje takie bogactwo i taka różnorodność pałaców i ogrodów w stale zmieniającym się krajobrazie przemysłowym. Od 400 lat na Łużycach w Brandenburgii, Saksonii i Polsce stale powstają nowe krajobrazy – dokonywane przez człowieka zniszczenie i tworzenie jest tu na wyciągnięcie ręki. Podczas gdy po zakończeniu wydobycia węgla region znalazł się w centrum uwagi jako największy plac budowy w procesie powstawania nowego krajobrazu w Europie, tak jego bogaty krajobraz kulturowy z pałacami i ogrodami z okresu baroku aż po początek XX wieku nadal jest odkrywany na nowo.

Dawniej małe dwory artystyczne powstawały w ambitnych państwach stanowych w Brandenburgii-Prusach, Saksonii, na Śląsku i w Czechach. Później podróżujący po świecie przedstawiciele arystokracji i świadomi mieszczaństwo zaczęli zakładać parki w celach reprezentacyjnych i rekreacyjnych. Architektura i sztuka ogrodowa połączyły ze sobą rozległe krajobrazy nad Nysą, Bobrem i Sprewą, tworząc wspólny krajobraz kulturowy, w którym w XIX wieku powstały dobrze prosperujące miasta przemysłowe, głównie z przemysłem tekstylnym. W XX wieku górnictwo węgla trwałe zmieniło część regionu, jednak renaturyzacja

prowadzi od kilku dekad do realizacji tak głośnych nowych projektów, jak „Pojezierze Łużyckie”, dzięki któremu ma powstać jeden z najbardziej urozmaiconych krajobrazów w Europie.

Założony w roku 2010 Europejski Związek Parków Łużyckich zrzesza dziewięć wyśmienitych obiektów ogrodowych i pałaców hrabiego Brühla, księcia Pücklera, księżnej zagańskiej, a także założony przez mieszczaństwo ogród w Forst. Te artystycznie uformowane ogrody nie tylko odzwierciedlają szczególną różnorodność i krajobrazowy urok Łużyc po obu stronach Nysy, lecz także kryją niesamowite bogactwo historyczne o wymiarze europejskim. Księżna zagańska Dorota należała do najbardziej wpływowych kobiet XIX wieku i była perłą każdego europejskiego salonu. Słynny Hermann Ludwig Heinrich hrabia von Pückler-Muskau był kosmopolitą swoich czasów i daleko je wyprzedzał, pisząc obszerną korespondencję, porównywalną z dzisiejszymi mediami społecznościowymi. Ponadto zaliczał się do najznamienitszych ogrodników krajobrazowych Europy. W okresie, gdy Prusy stawały się mocarstwem, Heinrich von Brühl został mężem stanu i głównym przeciwnikiem Fryderyka Wielkiego. Same obiekty parkowe są również żywym świadectwem

europejskiej historii – jak to szczególnie wyraźnie widać w Parku Mużakowskim, będącym miejscem światowego dziedzictwa UNESCO. W okresie II wojny światowej przez park przeszedł front i od tego czasu istnieje tam granica państwowa, która przez cztery dekady raczej dzieliła. Dopiero od końca Zimnej Wojny park stanowi krajobrazowy pomost między Europą Wschodnią i Zachodnią.

Na kolejnych stronach zapraszamy Państwa na wycieczkę śladami zmiennej historii Europy, które do dziś kształtują zielone raje na Łużycach. Niech po tych mentalnych spacerach nastąpią realne przeżycia. Zapraszamy do odwiedzenia Parku Mużakowskiego – miejsca dziedzictwa światowego, rewitalizowanego parku w Brodach, ogrodu barokowego w Neschwitz, historycznych parków w Żaganii i Zatoniu, najbardziej saksońskiego pałacu w Brandenburgii – pałacu w Altdöbern, ostatniego znaczącego ogrodu krajobrazowego Europy w Branitz, fantastycznego Mostu Raka (Rakotzbrücke) w Kromlau czy dumy mieszczaństwa – Ogrodu Różanego w Forst. Zachęcamy do poznania tej europejskiej skarbnicy dziewięciu parków i pałaców w stale zmieniającym się regionie podczas wycieczek pieszych i rowerowych, a także drogą wodną.

*Nie jesteśmy bowiem w stanie dostarczyć
w krajobrazowej sztuce ogrodowej dzieła
statycznego, w pełni ukończonego, jak malarz,
rzeźbiarz czy architekt,
ponieważ nie jest ono dziełem martwym,
lecz żywym i na równi z obrazami natury
również nasze dzieła,
jak powiedział Fichte o języku niemieckim,
zawsze się stają,
a nie są – to znaczy nigdy nie stoją w miejscu,
nie są zafiksowane i nie mogą
zostać pozostawione same sobie.*

**Księżę Hermann
von Pückler-Muskau**

SCENY Z POGRANICZA

Brzmi to wprawdzie jak frazes, ale słowo to pasuje jak mało które do opisu stosunków pomiędzy Saksonią i Brandenburgią-Prusami - były one zmienne. „Prusy i Saksonia. Sceny sąsiedzkie” takie motto miał rok 2014, wybrane przez Kulturland Brandenburg - co brzmi podobnie jak ładne i nieładne „Sceny małżeńskie”: prowadzono wojny, przesuвано granice, uczono się mechanizmów władzy, przysięgano sobie współpracę oraz... stworzono wiele dóbr kultury.

Jeśli istnieje miejsce, w którym można te sceny prześledzić, to jest to pałac Altdöbern. Miał on wielu właścicieli, z których każdy próbował wnieść nowy element architektury i kompozycji. Dzisiejszy stan pałacu i parku świadczy o ścisłych związkach właścicieli z historią Łużyc, które zawsze były regionem pomiędzy Saksonią i Brandenburgią-Prusami. Teren ten skrywa jednak także świadectwa historii z okresu Cesarstwa Niemieckiego, II wojny światowej, odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego, NRD i odbudowy po roku 1990.

Pałac powstał w miejscu położonego przy brodzie zamku na wodzie, wzmiankowanego po raz pierwszy w źródłach pisanych z 1377 roku. Główna bryła dzisiejszego trzynastokondywnego pałacu pochodzi z około 1570 roku. Późniejsze Altdöbern powstało w trakcie niemieckiego osadnictwa na słowiańskich Dolnych Łużycach. Okres rozkwitu pałac przeżywał za panowania Carla Heinricha von Heinekena (1707-1791), co można dziś zobaczyć w Ogrodzie Francuskim i komnatach pałacu.

Heineken był zaufanym saskiego premiera, hrabiego Heinricha von Brühla (1700-1763). Jako jego administrator zatrudniał przy przekształcaniach założenia pałacowego Brühla w Brodach najlepszych artystów z drezdeńskiego dworu, których ściągnął na korzystnych warunkach również do Altdöbern. Przyczynił się do rozwoju gospodarczego wsi ściągnając do niej liczne zakłady rzemieślnicze i zwiększając liczbę dni targowych.

Jednym z następców Heinekena był Heinrich von Witzleben (1854-1933), pruski przedsiębiorca i polityk. Utrzymywał on ściśle kontakty zarówno z cesarzem Wilhelmem I jak i Wilhelmem II i w roku 1879 przejął posiadłość. W roku 1886 polecił przebudować ją na cele reprezentacyjne. Fasada od strony dziedzińca zyskała neobarokową formę z piaskowca, a stary ogród barokowy miał zostać przekształcony w ogród krajobrazowy. Jednakże część dawnego założenia została utrzymana i w ten sposób pałac i park Altdöbern stały się symbolem sasko-pruskich stosunków.

Na okres pomiędzy Heinekenem i Witzlebenem przypada tak znaczący dla regionu rok 1815, w którym duża część Dolnych Łużyc przypadła Prusom. Dla niektórych regionów oznaczało to utratę funkcji administracyjnych, a tym samym znaczenia. Dla całych

Dolnych Łużyc oznaczało to ponadto, że pozostały one pograniczem, tym bardziej że część Dolnych Łużyc przypadł po 1945 roku Polsce.

Jednak, jeśli spojrzymy dokładniej na to życie pomiędzy innymi krajami, to Dolne Łużycy jawią się nam dziś jako żywy transgraniczny region po środku Europy. Ponad 16 milionów euro, które zostały po 1990 roku zainwestowane w zachowanie pałacu i parku Altdöbern, mogą stanowić symbol nowej przyszłości pałacu i Dolnych Łużyc. Podczas gdy w parku przypalacowym w Altdöbern wszędzie czuć historię, to w kawiarni, która znajduje się w zbudowanej w latach 1880/1890 oranżerii, można wspólnie się zrelaksować - pomiędzy aromatyczną kawą, kwitnącymi roślinami doniczkowymi i małymi drobiazgami, które można zabrać na pamiątkę...

PARK PRZYPALACOWY W ALTDÖBERN Am Park, D-03229 Altdöbern

Park jest dostępny publicznie.
Zwiedzanie jest bezpłatne.
Latem odbywają się „Parkowe Sny Nocy Letniej” - festiwal z wystawami, oprowadzaniem po parku, muzyką na żywo, małą sztuką i kulinariami. Niedaleko od oranżerii, tuż przy rynku znajduje się Café „Schauwerk” - oferuje słodkie i wytrawne specjały każdego dnia.

Am Altdöbern

Bau- und Ordnungsamt, Markt 24
D-03229 Altdöbern, Tel.: +49 35434 600 13
bauamt@amt-altdoebern.de

www.amt-altdoebern.de

NA DRODZE DO POZNANIA KUNSZTU PÜCKLERA

To darowi przekonywania wielkiej miłości księcia - Lucie - możemy zawdzięczać, że prawie sześćdziesięcioletni Pückler jeszcze raz znalazł pasję do stworzenia swojego ostatniego mistrzowskiego dzieła. Mając prawie 60 lat książę musiał sprzedać swój park w Mużakowie, na który wydał cały majątek swojej żony i swój własny. Branitz było dla niego raczej ciężarem niż radością i dawno by już je sprzedał, by mieć pieniądze na ukochany Mużaków, gdyby jego mądrzy przodkowie nie zakazali w umowach sprzedaży majątku majorackiego.

Księżna Lucie czuje się o wiele bardziej zobowiązana dziedzictwu Branitz, z którym związane były liczne pokolenia Pücklerów - i w ten sposób sześćdziesięcioletni salonowiec daje się przekonać swojej siedemdziesięcioletniej muzie, by ponownie założyć ogród krajobrazowy. To co Pückler w ostatnich 25 latach swojego życia stworzył w piaszczystym Branitz, dowodzi geniuszu najbardziej kreatywnego architekta krajobrazu swojej epoki.

Gdy pod koniec lat 40. XIX wieku pierwsze prace w parku nabierały wyglądu, w pobliskim Cottbus postępowało uprzemysłowienie. Fabryki włókiennicze i kominy wyrastały z ziemi, dając początek przemysłowi tekstylnemu w Cottbus. Może dlatego Pückler wolał udać się wówczas do Włoch i pisać do pozostawionej w domu Lucie listy, w których nazywał ją z czułą ironią „Piaskówką”, „Branitzką” i „Pustynianką”. Jednak w końcu złapał jako architekt ogrodowy wiatr w żagle i chciał, aby Branitz wszystkich urzekło. To czego nauczył się w Anglii i wypróbował w Mużakowie, doprowadził w Branitz do perfekcji.

Pückler w udany sposób poszerzył park, wkomponowując go płynnie w otaczający krajobraz. Zwiedzający prowadzeni są kunsztownie wytyczonymi alejkami najpierw do Parku Zewnętrznego, a potem przez Park Wewnętrzny, przy czym raz po raz ukazuje się im z różnych perspektyw i w różnym roślinnym otoczeniu różowy pałac. Chwilę później pałac znika, co nadaje całej scenarii tajemniczości.

Sercem ogrodu jest pełen uroczych detali pleasure-ground wokół pałacu z kolorowymi rabatami kwiatowymi, różnorodnymi rzeźbami i rajem pełnym owoców. Do przebudowy tarasu Gottfried Semper przysłał do Branitz swojego ucznia Adolfa Hohlfeldta.

Prawdziwe mistrzostwo znajdujemy jednak w zieleni. Pückler polecił sprowadzić do parku rodzime drzewa z okolicy - subtelnie dobierając kolor liści i wysokość drzew. Od pałacu odchodzą ścieżki i kanały prowadzące do tumulusa, czyli piramidy na jeziorze - znaku rozpoznawczego całego założenia parkowego. Stąd rozciągał się widok na kominy fabryczne i wieże kościelne w Cottbus. Tumulus - miejsce spoczynku Pücklera - stanowi punkt kulminacyjny jego sięgającej daleko poza życie doczesne autokreacji.

Z misternie zaprojektowanym pięknem tego ogrodowego raju spleta się głęboka symbolika, która się nie narzuca, ale jej odszyfrowanie wzbogaca doświadczanie pücklerowskiego dzieła. W pałacu jako centrum i sercu obiektu książę upamiętnił miłość jako siłę napędową wszelkiego życia. Od wschodu do zachodu słońca, ze wschodu na zachód, od parkowej kuźni aż po piramidę na jeziorze, rozciąga się droga filozoficznego poznania, którą można w tym parku

przejsć. Jeszcze więcej można zobaczyć w pałacu Branitz, w którym prezentowane są obiekty życia codziennego, dokumenty i książki pary książęcej.

PARK I PAŁAC BRANITZ Kastanienallee 29, D-03042 Cottbus

Park otwarty jest przez cały rok.
Muzeum Księcia Pücklera:
sezon letni: kwiecień - październik, codziennie, oprócz wtorków, godz. 11.00 - 18.00;
sezon zimowy: listopad - styczeń, codziennie, oprócz wtorków, godz. 11.00 - 17.00

Fundacja Muzeum Księcia Pücklera Parku i Pałacu Branitz

Robinienweg 5, D-03042 Cottbus
Tel.: +49 355 75150
info@pueckler-museum.de

www.pueckler-museum.de

PARK DLA WSZYSTKICH

Park dla wszystkich – taka wizja przyświeca Ogrodowi Różanemu w Forst. Jego początki związane są z upowszechnieniem się około roku 1900 idei zakładania terenów zielonych dla lokalnej ludności. Robotnicy włókienniczego miasta mieli wyjść ze swoich ciasnych mieszkań i zażyć ruchu na świeżym powietrzu. Taki „Park dla wszystkich” był dla mieszkańców dodatkowo znakiem ekonomicznej, społecznej i politycznej niezależności od dawnych struktur feudalnych. Inaczej niż w parkach książęcych obiekty te miały oferować sport i zabawę oraz dawać radość każdemu.

Fakt, że miasto nie miało odpowiednich na park terenów, okazał się być dla miasta tyleż przekleństwem, co błogosławieństwem. Mimo małej liczby dostępnych działek gruntowych, około roku 1900 znalazł się doskonały teren na sztucznie na

Nysie utworzonej wyspie - Wehrinsel. Na nich powstał park krajobrazowy w stylu angielskim, taki jaki był znany z sąsiednich parków w Brodach, Mużakowie i Branitz. Na terenie parku powstały również: kort tenisowy i trawiaste place zabaw oraz gospoda, która przez 80 lat była ulubionym celem wycieczek mieszkańców Forst.

Podczas gorącego lata w 1911 roku z powodu braku doświadczenia duże części parku wyschły. Nadeszła wielka chwila dla „Stowarzyszenia Ogrodników i Miłośników Ogródów w Forst i Okolicy”, którego celem była organizacja „Wystawy róż i ogrodnictwa”. Po jej zakończeniu władze miasta Forst postanowił kontynuować ją w formie trwałego parku. Po róży, która uchodziła bądź co bądź za królową kwiatów, obiecywano sobie magiczną moc przyciągającą. W 1914 roku Stowarzyszenie Niemieckich Miłośników

Róż nadało ogrodowi w Forst tytuł „Wschodniemieckiego Ogródu Różanego”. Powiększyła się także powierzchnia parku.

Od tej pory główne wejście znajdowało się, tak jak dziś, na północnym krańcu tej części ogrodu. Goście witani byli przez statwę Flory, bogini kwiatów, która w otoczeniu amorków spoglądała w dół z wysokiego cokołu. Po I wojnie światowej róże przenoszono powoli z wyspy na „teren na stałym lądzie”. Dla nowej prezentacji róż wybrano tu struktury ogrodu formalnego, którymi do dziś się on charakteryzuje. 40.000 róż, które rosły w 1938 roku w ogrodzie w Forst, miało od tego momentu nie tylko sprawiać przyjemność miłośnikom róż, lecz także pozwolić na badanie aspektów kulturowych i ekonomicznych hodowli róż. Forst stało się „rozarium”, czyli miejscem gromadzenia i badania starych odmian róż oraz stacją kontrolną w obserwacji nowych odmian.

Po zakończeniu II wojny światowej z ogrodu pozostały jedynie spalone żywopłoty, zniszczone ostrzałem drzewa i zdewastowane krzewy róż. Z dużym zaangażowaniem mieszkańców miasta ogród różany powstawał po zakończeniu wojny od nowa. Zachował przy tym swoje stare struktury z cechami parku ludowego po jednej i ogrodem różanym po drugiej stronie kanału. Na jubileusz 50-lecia ogrodu w 1963 roku ukończono prace porządkowe i powrócono do poziomu sprzed wojny, czyli do 40.000 róż.

Ten jeden z najpiękniejszych i najbardziej znanych ogrodów wschodnich Niemiec powrócił w 1990 roku do nazwy „Wschodniemiecki Ogród Różany”. Rozpoczęła się transgraniczna współpraca z polskimi gminami sąsiedzkimi. Szczególnie piękne w ogrodzie są wysokie różane arkady. Podczas spaceru można podziwiać zapach, kolor i piękno kwiatów na wysokości oczu i nosa. Oplaca się pozostać tu tak długo, aż znajdzie się swoją osobistą ulubioną różę.

WSCHODNIEMIECKI OGRÓD RÓŻANY FORST (LAUSITZ)

Wehrinselstr. 42, D-03149 Forst (Lausitz)
Parking dla zwiedzających: Ringstraße 41

Park czynny codziennie od godz. 9.00.
Od maja do września wstęp do Parku Róż jest płatny.

Informacja Turystyczna
Cottbuserstr. 10, D-03149 Forst (Lausitz)
Tel.: +49 3562 989 350
info@forst-information.de

www.rosengarten-forst.de

SOJUSZ SAKSONII, POLSKI I PRUS

**PARK PRZYPALACOWY
W BRODACH (PFÖRTEN)**
Pl. Zamkowy 9, PL-68-343 Brody

Park dostępny jest bezpłatnie o każdej porze. Dziedziniec i restauracja otwarte są w sezonie letnim codziennie do godziny 22:00.

Urząd Gminy Brody
ul. Rynek 2, PL-68-343 Brody
Tel.: +48 68 3712155
gmina@brody.pl

www.brody.pl
www.pfoerten.wordpress.com

Leżące wśród lasów, łąk i jezior Brody (Pforten) uosabiają, podobnie jak Park Mużakowski, tradycję Łużyc jako łącznika w sercu Europy. Nazwa wymieniona w źródłach pisanych po raz pierwszy w roku 1389 odnosi się zarówno w języku polskim jak i niemieckim do brodu, umożliwiającego bezpieczne przejście przez bagienny teren.

Od średniowiecza prowadziła tędy ważna droga handlowa pomiędzy Wschodem i Zachodem. W XV wieku panami tych ziem byli królowie Węgier i Czech. Przez dwa stulecia w ich imieniu prawa miejskie oraz prawo pobierania cła egzekwowała

tu szlachecka rodzina von Bieberstein, nie wnosząc jednak znaczącego wkładu w rozwój miejscowości. Dopiero pod rządami Promnitzów powstał dwór, a w II połowie XVII wieku okazały pałac z dużym ogrodem nad jeziorem.

Gdy w roku 1697 elektor saski August II został wybrany królem Polski, niepozorne Brody zyskały nagle na znaczeniu. Miejscowość leżała na trasie najbliższego połączenia między zjednoczonymi unią Polską i Saksonią, które były oddzielone wąskim pasem terytorium Śląska i nie miały ze sobą bezpośredniej drogi. Młody hrabia Brühl dostrzegł

to znaczenie i nabył państwo stanowe Brody, a później okolice, stając się największym po Augustie Mocnym posiadaczem ziemskim na Łużycach. Brühl przekształcił Brody w ośrodek polityczny, doprowadził do potwierdzenia polskiego pochodzenia jednej z linii jego rodziny i stał się pośrednikiem pomiędzy Księstwem Saksonii i Królestwem Polski. Polecił przekształcić ogród i miasteczko w istne dzieło sztuki.

Na cele ogrodu barokowego krajobraz został przekształcony w duchu ówczesnych absolutystycznych wyobrażeń o władzy i przyrodzie, a istniejąca już główna aleja została przedłużona przez ogród, jezioro, nowo wytyczony kanał i rozległą bażaniarnię, tak że wydawała się sięgać w daleką przestrzeń. Przez krótki okres w XVIII wieku park założony wokół pałacu w Brodach uchodził za najpiękniejszy na Łużycach. Przebudowa pałacu i ogrodu była na tyle udana, że August Mocny oprócz krótkich wizyt spędził w Brodach dwa dłuższe pobytu. W tym okresie do Brodów sprowadzono także „łabędzi serwis” – najcenniejszy z kiedykolwiek wyprodukowanych serwisów z porcelany miśnieńskiej, składający się z 2.200 elementów.

Gdy Prusy w połowie XVIII wieku podbiły tereny wokół Brodów, Fryderyk Wielki polecił spalić pałac. Brody pozostały jednak w posiadaniu Brühlów, którzy zamieszkali w jednej z niezniszczonych oficyn i przekształcali powoli barokowy park w ogród krajobrazowy, charakteryzujący się pięknymi grupami drzew, łąkami i łukowato biegnącymi alejami. Dopiero w latach 1919 - 1924 rodzina Brühlów zdecydowała się na odbudowę pałacu w Brodach. W zawierusze pod koniec II wojny światowej pałac i park zostały ponownie zniszczone.

Dziś uważny obserwator może odkryć tu liczne ślady sztuki ogrodowej z różnych epok historycznych. Podczas gdy na pałacu nadal widoczne są historyczne rany, to w parku rany te powoli się goją. Pomocne w tym są organizowane od 2009 roku seminaria parkowe, na których spotykają się miłośnicy parku i nadają mu starannie nową formę i nowe życie.

Europejski Związek Parków Łużyckich
Europäischer Parkverbund Lausitz

GUBEN

GUBIN

Spree (Szprewa)

Nysa Łużycka (Neiße)

BRODY (PFÖRTEN)

2 BRANITZ

FORST (LAUSITZ)

3

13

ALTDÖBERN

1

Cottbus

15

SPREMBERG

BAD MUSKAU

ŁĘKNIC

8 KROMLAU

7

WEIßWASSER

9 NESCHWITZ

Spree (Szprewa)

BAUTZEN

4

Zielona Góra

ZATONIE
(GÜNTHERSDORF)
5

NOWA SÓL

ŻARY

ŻAGAŃ
(SAGAN)
6

18

Nysa Kłodzka (Neißel)

Bober (Bober)

4

GÖRLITZ

ZGORZELEC

1 Park Przypałacowy w Altdöbern Schlosspark Altdöbern	6 Park Przypałacowy w Żaganiu Schlosspark Żagań (Sagan)
2 Park i Pałac Branitz Park und Schloss Branitz	7 Park Mużakowski w Łęknicy / Bad Muskau Muskauer Park Bad Muskau / Łęknica
3 Wschodniemiecki Ogród Różany w Forst (Lausitz) Ostdeutscher Rosengarten Forst (Lausitz)	8 Park Rododendronów Kromlau Rhododendronpark Kromlau
4 Park Przypałacowy w Brodach (Pförten) Schlosspark Brody (Pförten)	9 Pałac Barokowy i Park Neschwitz Barockschloss- und Park Neschwitz
5 Park Książęcy Zatonie Herzoglicher Park Zatonie	

WIEŚ O ŚWIATOWEJ HISTORII

Mała, niepozorna miejscowość Zatonie (Günthersdorf) leży tam, gdzie przez stulecia zmieniały się granice pomiędzy Łużycami i Śląskiem, czy pomiędzy Czechami, Saksonią, Austrią i Prusami. W dniu 13 czerwca 1840 roku wraz z nową właścicielką posiadłości, Dorotą von Biron (1793-1862), Zatonie pojawiło się na scenie światowej historii. W jej życiu skupiły się jak w soczewce wszystkie znaczące wydarzenia XIX wieku: Urodziła się jako księżniczka kurlandzka i córka ostatniego władcy absolutystycznego państwa bałtyckiego. Jako dziecko bawiła się wspólnie z dziećmi pruskiego króla w Berlinie. Car Alexander I zaaranżował jej zaślubiny w 1809 roku w Paryżu z bratankiem francuskiego ministra spraw zagranicznych Charles-Mauricem de Talleyrand-Périgord (1754-1838).

Jako hrabina Périgord należała do francuskiej arystokracji, stając się towarzyszką i zaufaną ministra spraw zagranicznych Talleyranda. Ten najślynniejszy dyplomata w światowej historii dyrygował Kongresem Wiedeńskim wraz z Dorotą i jej równie wpływową siostrą - Wilhelminą. To tu mocarstwa europejskie tworzyły nowy porządek świata, oddziałujący także na Łużycę. Dorota stała się we Francji legendarną osobistością.

Uciekając przed nastrojami przedrewolucyjnymi, znalazła w tym „oderwanym od świata zakątku”, jak nazywała Zatonie, „bezpieczne schronienie przed tymi wszystkimi zamieszkami, którymi Europa Zachodnia jest mniej lub bardziej zagrożona”. Księżnej podobał się szczególnie park wokół barokowego

pałacu. Do roku 1844 został on powiększony w kierunku wschodnim, osiągając powierzchnię 32 hektarów. Obniżony teren nad potokiem został połączony ze wzniesieniem z grota, na którym znajduje się świątynia różana i skąd rozpościera się daleki widok na park.

W źródłach historycznych udokumentowana jest wizyta zaprzyjaźnionego z Dorotą od okresu dzieciństwa Fryderyka Wilhelma IV we wrześniu 1841 w Zatoniu. Prawdopodobnie wówczas powstał pomysł, by rozebrać połączony dach dwuspadowy na budynku i zastąpić go płaskim tarasem. W przebudowanym w stylu klasycystycznym pałacu Dorota spędziła kilka okresów letnich, podczas gdy zimy spędzała we Francji, daleko od pruskiego chłodu.

Na Dolnym Śląsku księżna była bardzo poważana, gdyż z sukcesem zreorganizowała swoje dobra i troszczyła się o liczne placówki charytatywne. Kto w tym okresie miał z nią kontakt, chwalił jej życiową mądrość, przyjazność, wdzięk i uprzejmość. Po śmierci Doroty w 1862 roku jej drugi syn, Alexandre Edmond Talleyrand-Périgord (1813-1894), rozbudował posiadłość. W 1862 roku polecił wznieść nową klasycystyczną oranżerię i wprowadził rzeźby do parku. W roku 1879 wyjechał do Florencji i sprzedał majątek rodzinny.

Po II wojnie światowej pałac spłonął doszczętnie, a miejscowość ponownie znalazła się blisko granicy, tym razem pomiędzy NRD i Polską. Pałac i park zostały zapomniane na wiele lat. Dopiero w 2015 roku rozpoczęły się szeroko zakrojone prace porządkowe i odkrywanie wielkiej historii związanej z księżną.

Pałac, park i wieś przeszły metamorfozę i są obecnie dzielnicą miasta Zielonej Góry. Dzięki zaangażowaniu lokalnego stowarzyszenia i wsparciu Urzędu Miasta Zielona Góra można dziś podczas spacerów poczuć ponownie dawny blask tego małego, ale wielkiego miejsca - najbardziej spektakularnie w godzinach wieczornych, gdy najważniejsze fragmenty architektury parku są oświetlone.

PARK KSIĄŻĘCY ZATONIE
ul. Zatonie – Księżnej Doroty 3
PL-66-004 Zielona Góra

Ruina pałacu jest dostępna o każdej porze bezpłatnie, a wieczorem podświetlona.

Informacja Turystyczna w Parku Książęcym Zatonie

marzec - październik: od środy do niedzieli, w godz. 10.00 - 18.00
listopad - luty: od środy do niedzieli, w godz. 08.00 - 16.00
Tel. +48 780 576 841
parkzatonie@visitzielonagora.pl

www.visitzielonagora.pl/de/top10/park-zatonie-de/

OD DOBRA LUKSUSOWEGO DO MIEJSKIEGO PAŁACU KULTURY

Potężna czteroskrzydłowa budowla pałacowa dominuje nad parkiem w Żaganiu (Sagan) – w sam raz dla wypędzonego księcia. W roku 1795 książę kurlandzki, Peter von Biron (1724-1800), został bowiem pozbawiony władzy. Rezydencją zastępczą stał się nabyty już w 1786 pałac żagański. Pierwotna budowla istniała tu od roku 1549 pod panowaniem Korony Czeskiej. Sławny dowódca wojsk Albrecht von Waldstein (1583-1634), znany jako Wallenstein, który nabył Żagań od cesarza jako lenno, zlecił sporządzenie planów swojej rezydencji między zakolem Bobru i miastem, które zostały urzeczywistnione dopiero przez księcia Lobkowitza w 1646 roku.

Ostatecznie zrealizowano projekt architekta Antonia della Porty (ok. 1631-1702), reprezentujący potęgę austriackich wasali. W roku 1741 Śląsk przypadł Prusom, a Księstwo Żagańskie cieszyło się jednak także i później szczególnymi przywilejami – miało własny rząd i jako „małe cesarstwo” było idealną rekompensatą dla Petera Birona za utraconą Kurlandię. Na dworze panował bowiem luksus. Polowania i festyny, teatr i przedstawienia operowe osadzały życie w rezydencji.

Jednak księżniczki dziedziczne Wilhelmine (1781-1839) i Pauline (1782-1845), które zostały kolejno księżnymi żagańskimi, wołały mieszkać gdzie indziej. Ich siostra, Dorota, mieszkająca od 1840 roku w pobliskim Zatoniu (Günthersdorf), narzekała na stan posiadłości. Postanowiła nabyć

dochodowy ojcowski majątek i stworzyć tu ponownie najważniejszą rezydencję rodową. Ostatecznie uzyskała tytuł księżnej żagańskiej, a dla rezydencji, parku i miasta rozpoczął się okres rozkwitu.

W okresie społecznego przełomu wywołanego ludowymi zrywami rewolucyjnymi księżna rozpoczęła przekształcanie swojego 230-hektarowego parku nad zakolem Bobru. Książę Pückler zaferował Dorocie „swoje usługi jako ogrodnik” i był zachwycony animuszem księżnej. W 1847 roku przed dzielnim wybudowano duży podjazd, aby – jak w Mużakowie – połączyć z dwóch stron pałac z parkiem, rzeką i krajobrazem. Kwiaty stały się wybujałą pasją księżnej i wyróżnikiem żagańskiego parku.

Według pomysłu Fryderyka Wilhelma IV, który od roku 1851 prawie co roku bawił w Żaganiu, powstała w 1847 roku oranżeria i pełen przepychu taras przy podjeździe. Król docenił wybudowany zespół rezydencjonalny szczególnego piękna, mówiąc, że jest większy od Windsoru – jak czytamy u Alexandra von Humboldta. Gdy w 1848 roku w Żaganiu wybuchły

zamieszki, Dorota pozostała razem z mieszkańcami miasta, ponieważ wierzyła, że będzie potrzebna, a poza tym uchodziła za dobrodziejkę Żagania. Park wypełnił się wtedy tysiącami ludzi.

Z powodu licznych remontów posiadłość w 1907 roku została objęta zarządem komisarycznym. W 1935 roku naziści próbowali upaństwowić „majątek leśny Sagan”. Po okresie użytkowania w czasie II wojny światowej jako szpital polowy i magazyn łupów wojennych, park i pałac były w 1945 roku zdemastrowane. Odszkodowanie dla rodziny Talleyrand-Périgord w 1948 roku stało się początkiem nowej ery w należącej teraz do Polski Żaganiu.

Pałac był od roku 1962 restaurowany i mieści od roku 1983 bibliotekę miejską, kino, salę teatralną, jest miejscem wystaw, bankietów, wesel i wykładów, służąc jako Żagański Pałac Kultury mieszkańcom miasta. Obecnie park i pałac stanowią zespół rezydencjonalny, będący głównym elementem architektury miasta. Bogatą historię tego obiektu najlepiej można poznać podczas zwiedzania z przewodnikiem.

ŻAGAŃSKI PAŁAC KULTURY

ul. Szprotawska 4, PL-68-100 Żagań

Park dostępny jest bezpłatnie przez cały rok.

Zwiedzanie pałacu możliwe jest tylko z przewodnikiem:

kwiecień – wrzesień: od wtorku do niedzieli, o godz. 11.00 i 15.00

październik – marzec: od wtorku do piątku, o godz. 11.00 i 15.00

Możliwe jest także indywidualne zwiedzanie (z własnym przewodnikiem).

Bilety do nabycia w Centrum Informacji Turystycznej.

Centrum Informacji Turystycznej

kwiecień - wrzesień:

od wtorku do piątku,

od godz. 9.00 do 17.00,

w soboty i niedziele

od godz. 10.00 do 17.00

październik - marzec: od wtorku do

piątku, od godz. 9.00 do 16.00

Tel.: + 48 68 477 10 01

it@um.zagan.pl

<https://urzedmiasta.zagan.pl/turystyka/zabytki/>

WIELKIE PRZEDSIĘWZIĘCIE PÜCKLERA

Park Mużakowski uczynił z młodego hrabiego, późniejszego księcia Hermanna von Pückler-Muskau jednym z najznamiętszych ogrodników krajobrazowych Europy, wizjonerem, bankrutem i twórcą miejsca dziedzictwa światowego. Pückler, Europejczyk i kosmopolita, odważył się w Bad Muskau na wielkie przedsięwzięcie, które dziś po obu stronach Nysy stanowi najbardziej urokliwy most pomiędzy Wschodem i Zachodem Europy.

Na początku XIX wieku Pückler w wieku 26 lat odziedziczył potężne państwo stanowe w Mużakowie. Stanowiło ono dla niego „brzydkie dziedzictwo”, dlatego natychmiast rozpoczął rozbiórkę murów i budynków wokół starego pałacu. Jednakże historia świata wstrzymała na jakiś czas jego zapał, gdy Napoleon w roku 1812 postanowił podbić Rosję. Żołnierze różnych narodowości przechodzili przez Mużaków niszcząc pola uprawne. Pückler brał udział w wojnach wyzwolńczych jako podpułkownik po stronie cara Rosji i udał się w 1814 roku na święto zwycięstwa do Paryża.

Następnie odbył podróż do Anglii, gdzie po raz pierwszy poświęcił się studiom nad parkami. Wówczas dojrzał prawdopodobnie do decyzji, aby również na brzegach Nysy wokół swojej siedziby rodowej założyć rozległy park. Mużaków oferował bardzo dobre warunki do tego. Mimo przeważnie ubogiego i płaskiego krajobrazu na Łużycach jego państwo stanowe leżało pośrodku geologicznie atrakcyjnego obszaru Łuku Mużakowa. Uformowany przez lodowiec teren z wzniesieniami i dolinami, głębokimi wąwozami i rozległymi łęgami nadrzecznymi oferował idealną do tego scenię.

Wizja Pücklera była jednak większa, niż jego posiadłości. Pückler zakupił zatem od okolicznych mieszkańców za spore sumy dużo ziemi po obu stronach Nysy. Wyobrażał sobie, że w jego parku powinno się co najmniej przez godzinę jeździć konno lub powozem, nie korzystając po raz drugi z tych samych dróg. To wielkie zamierzenie Pücklera stało się możliwe dzięki małżeństwu z hrabiną Lucie von Hardenberg, córką pruskiego kanclerza. Gdy niecałe osiem lat później zabrakło pieniędzy, Lucie i jej „Lou” rozstali się, aby umożliwić mu zawarcie nowego, lukratywnego małżeństwa i tym samym ukończyć park.

Pięć lat później Pückler powrócił bez żony, ale za to ze swoimi świeżo wydanymi pamiętnikami z podróży, stając się autorem bestsellerów. Jego studia parkowe w Anglii i ukończenie Parku Mużakowskiego sprawiły, że stał się rozchwytanym ekspertem sztuki ogrodowej. Ciągłe kłopoty finansowe doprowadziły do tego, że księżę stracił ochotę i radość z tworzenia Parku Mużakowskiego, sprzedał całą posiadłość w 1845 roku i przeniósł się do starego majątku rodzowego w Branitz, by zacząć tam wszystko od nowa.

Dopiero w trakcie II wojny światowej do pücklerowskiego Elizjum powróciła brutalna rzeczywistość. Front przeszedł przez park, który wraz z zamkiem ogromnie ucierpiał. Nysa stała się ostatecznie rzeką graniczną, dziedzictwo Pücklera zostało politycznie przedzielone. Po zakończeniu Zimnej Wojny zamek i park po obu stronach Nysy był rewitalizowany. Od 2004 roku park jest wspólnym polsko-niemieckim miejscem światowego dziedzictwa kulturowego.

Wizja Pücklera jest do dziś w parku widoczna, szczególnie gdy spaceruje się Drogą Panoramiczną po wschodniej stronie Nysy w kierunku Kamienia Pücklera. Za każdym zakrętem drogi otwierają się nowe widoki na grupy drzew, a diagonalne osie widokowe pozwalają dojrzeć w oddali Górę Pana czy Wzgórze Dębów. Pückler powiedział kiedyś: „Kto zobaczy mój park, zobaczy serce moje.” Goście mogą dziś udać się tu na poszukiwanie serca Pücklera.

PARK MUŻAKOWSKI W BAD MUSKAU **Neues Schloss, D-02953 Bad Muskau**

Centrum Informacji Turystycznej
w Wieży Zamkowej /
Wystawy czasowe:
sezon letni, codziennie
od godz. 10.00 - 18.00
Park jest otwarty przez cały rok.

Fundacja Parku Księcia Pückler **Bad Muskau**

Orangerie, D-02953 Bad Muskau
Tel.: +49 35771 63100
info@muskauer-park.de

www.muskauer-park.de
<https://parkmuzakowski.nid.pl>

OWOC OBYWATELSKIEGO ZAANGAŻOWANIA

Ze względu na swoje delikatne kwiaty symbolizują kruchość miłości – rododendrony. Ponadto w intensywnie pachnącym maju przyjmują najpiękniejszy wygląd, formując bujne filigranowe kwiaty w kolorze soczystej czerwieni i odcieni różu. Bogactwo kwiatów przyciąga co roku dziesiątki tysięcy gości do Parku Rododendronów w Kromlau. Magnesem są także liczne romantyczne inscenizacje uformowane z kamieni polnych i bazaltowych steli.

Elementy te, z których najbardziej znanym jest imponujący Most Raka (Rakotzbrücke), rozpościerający się nad jeziorem o takiej samej nazwie, są wkomponowane w rozległy, pierwotnie 172-hektarowy park krajobrazowy, którego historia rozpoczęła się w połowie XIX wieku. W odróżnieniu od innych wielkich parków krajobrazowych, inicjatywa jego założenia wyszła od wizjonerskiego przedstawiciela mieszczaństwa, Hermanna Friedricha Roetschkego (1805-1893). Roetschke dostrzegł w ukształtowaniu krajobrazu Łuku Mużakowa potencjał do założenia parku, który tworzył na własną rękę według swoich pomysłów.

Roetschke pochodził z Łużyc i wzbogacił się na sprawnej działalności gospodarczej. Wydaje się, że był błyskotliwą osobowością, która zawsze miała wiele osób wokół siebie i chętnie nawiązywała towarzyskie związki. Kromlau, dawny majątek rycerski, Roetschke nabył w roku 1842, i krótko potem rozpoczął zakładanie tu parku. Do kompozycji parkowej włączył ciekie polodowcowe Łuku Mużakowa.

Charakterystyczne dla parku są długie, rozpoczynające się w wyniesionych punktach i przechodzące przez park osie widokowe, a także imponujące, także swoją barwą, nasadzenia grup drzew i soliterów, uzupełnione barokowymi

rzeźbami. Wyróżnikiem parku jest imponujący zespół Mostu Raka. W zależności od pory roku zmieniają się warunki świetlne w różnych miejscach parku zapewniając raz to ponuro-melancholijny, a raz wesoły nastrój.

W roku 1875 Hermann Friedrich Roetschke sprzedał swój majątek w Kromlau i rozpoczął w swojej nowej siedzibie w Bärwalde budowę kolejnego parku. W międzyczasie w Kromlau w roku 1889 rozpoczął się drugi etap rozwoju, gdy rodzina von und zu Egloffstein nabyła majątek. Zasadzono tysiące rododendronów i azalii. Rośliny dobrze rosły na torfowej glebie Łuku Mużakowa, a później przyczyniły się znacząco do ekonomicznych przychodów posiadłości, rozślawiając Kromlau ponad granicami regionu jako „park rododendronów”.

Mimo dużych starań o dalszy rozwój gospodarczy majątku, rodzina była zmuszona do zalesiania łąk parkowych i przekształcania części parku w pola uprawne. Lata wojny i po wojnie doprowadziły do postępującego upadku parku. W wyniku reformy ziemskiej duże jego fragmenty zostały przekazane miejscowym rolnikom i nowym osadnikom, a pielęgnacja parku została przerwana. W latach 50. XX wieku zapadła się grota przy jeziorze Raka.

Nowego znaczenia park nabrał w połowie lat 60. XX wieku, wraz z rozwojem terenu rekreacyjnego Kromlau-Gablenz. Godne podziwu zaangażowanie obywatelskie miejscowej ludności, które trwa do dziś, spowodowało wykonanie pierwszych prac rewitalizacyjnych, które osiągnęły swój punkt kulminacyjny w latach 2018 - 2021, kiedy to odnowiono cały zespół Mostu Raka.

Mimo wszystkich zdjęć słynnego mostu, które mamy przed oczami – najlepsze jest zawsze zdjęcie wykonane samemu!

PARK RODODENDRONÓW KROMLAU Altes Schloss 11, D-02953 Gablenz

Park Kromlau jest czynny przez cały rok. Odnowiony w 2015 roku dwór jest dziś siedzibą Informacji Turystycznej Kromlau i mieści również Salę Ślubów, mieszkanie wakacyjne i inne przytulnie urządzone pomieszczenia, które są publicznie dostępne.

Informacja Turystyczna:

maj - październik: od poniedziałku do piątku w godz. 8.00 - 16.00,
w soboty w godz. 10.00 - 12.00
listopad - kwiecień: od poniedziałku do piątku w godz. 8.00 - 14.00
Tel.: +49 3576 222828,
info@kromlau-online.de

www.kromlau-online.de

WOJNA I MIŁOŚĆ

Barokowy ogród przy pałacu Neschwitz ma już trzysta lat i mimo dramatów, które się w tym miejscu wydarzyły, zachował się do dziś w swojej podstawowej strukturze jako szczególne dzieło sztuki. Jest on jednocześnie świadectwem miłości, zmiennej historii europejskich rodów szlacheckich i wojen.

Kronika pałacu Neschwitz i historia jego wielu właścicieli rozpoczyna się w XIII wieku od założenia zamku na wodzie, przebudowanego w XV wieku na renesansowy pałac. Na początku XVIII wieku rozpoczęła się nowa wspaniała era posiadłości, którą wadało wiele rodzin arystokratycznych. 28 kwietnia 1721 roku majątek nabył książę Fryderyk Ludwik Wirtemberski-Winnental. Miał on być prezentem ślubnym dla jego przyszłej żony, pięknej Urszuli Katarzyny von Bokum, księżnej cieszyńskiej. Wcześniej była ona metresą polskiego króla i saskiego elektora Augusta Mocnego. Młodszy o 10 lat książę musiał przez parę lat ubiegać się o tę piękną kobietę i obiecywał sobie po takim prezencie jak pałac z barokowym francuskim ogrodem jej przychylności, którą ostatecznie zdobył.

W tym celu polecił przebudować pałac według najnowszej mody. Główną częścią budynku umieszczonego na pięciometrowym cokole była wysoka na dwa piętra sala, która doskonale nadawała się na organizację dużych uroczystości. Charakter dawnego zamku na wodzie został zachowany w formie kanałów otaczających pałac i oferujących do dziś odbicia architektury w tafli wody. Z położonego wyżej pałacu dobrze widać ogród barokowy. W swoim czasie z geometrycznie uformowanego ogrodu wychodziły drogi prowadzące do rozległych obszarów leśnych, w których odbywały się dla przyjemności polowania z psami i naganką.

Gdy 10 lat później, po śmierci Augusta Mocnego rozpoczęła się wojna o sukcesję polską, książę objął dowództwo nad armią stacjonującą w północnych Włoszech, gdzie jesienią 1734 roku poległ w bitwie pod Guastallą. Kilka lat później piękna Urszula Katarzyna sprzedała swoją posiadłość w Neschwitz hrabiemu Aleksandrowi Józefowi Sułkowskiemu, sasko-polskiemu ministrowi spraw zagranicznych, który po

wybuchu wojny siedmioletniej sprzedał wszystkie swoje posiadłości na Łużycach.

Šzczęśliwy przypadek sprawił, że park i pałac – mimo znacznych okolicznych zniszczeń wojennych – nabył bankier Wolfgang baron von Riesch i rozbudował Neschwitz jako rezydencję letnią. Powiększył on ogrody o rozległy park w modnym w owym czasie „stylu angielskim” oraz zlecił budowę nowego, o wiele większego pałacu. Opuszczony Stary Pałac był wykorzystywany jako muzeum dla bogatej prywatnej kolekcji rodziny Riesch. Pod koniec XIX wieku majątek Neschwitz przeszedł na daleko spokrewnioną rodzinę Vietinghoff-Riesch.

Baron Arnold von Vietinghoff-Riesch rozbudowywał majątek pod koniec lat 20. XX wieku z uwzględnieniem aspektów ekologicznych, urządzając tu stację ornitologiczną oraz wzorcowy zakład rolniczo-leśny. Wszystko skończyło się w 1945 roku wraz z pożarem i zniszczeniem Nowego Pałacu. Jednak zachował się Stary Pałac, ogród barokowy i przyległy park z rzadkim starodrzewem, którymi dziś opiekuje się gmina Neschwitz. Zespół parkowo-pałacowy należy do ogrodowego szlaku turystycznego Górnych Łużyc, który można tu najlepiej poznać.

PAŁAC BAROKOWY I PARK NESCHWITZ Park 1-4, D-02699 Neschwitz

Park jest dostępny bezpłatnie przez cały rok. Pałac Barokowy czynny od maja do października: w środy i czwartki w godz. 13.00 - 17.00, od piątku do soboty w godz. 10.00 - 12.00 i 13.00-17.00, w niedziele i święta w godz. 10.00 - 12.00 i 13.00 - 17.00

Biurow Turystyczne Gminy Neschwitz
Park 4, D-02699 Neschwitz
Tel.: +49 35933 32669 oder 3860
tourismus@neschwitz.de

www.neschwitz.de

DZIEWIĘĆ ZIELONYCH RAJÓW. CZTERY OSOBOWOŚCI.

W roku 1811 Hermann Ludwig Heinrich hrabia von Pückler przejął po swoim ojcu państwo stanowe Mużaków. Zainspirowany podrózkami studyjnymi do Anglii polecił w roku 1815 założyć wokół barokowego pałacu klasyczny ogród krajobrazowy. W roku 1817 ożenił się z Anną Lucie Christine Wilhelmine (z domu von Hardenberg-Reventlow).

Po sprzedaży Mużakowa zamienił „pustynię”, czyli swoją starą posiadłość rodową w Branitz w prawdziwy „majstersztyk”. Zgodnie z życzeniem ten wybitny artysta architektury krajobrazu i podróżujący po krajach Orientu pisarz został pochowany po śmierci w roku 1871 w piramidzie na jeziorze w Parku Branitz.

Hermann książę von Pückler-Muskau
1785-1871

Urodzona w roku 1793 w książęcej rodzinie Bironów Dorota została jedną z najbardziej wpływowych kobiet XIX-wiecznej Europy. Jako zaufana francuskiego ministra spraw zagranicznych Charles'a-Maurice'a de Talleyranda aktywnie uczestniczyła w Kongresie Wiedeńskim. Po jego śmierci poleciła rozbudować pałac w Zatoniu (Günthersdorf) w stylu klasycystycznym. W roku 1842 nabyła od swojej siostry Księstwo Żagańskie, które w okresie jej panowania doświadczyło okresu rozkwitu. Z pomocą Pücklera przekształciła park i ufundowała m.in. szpital oraz szkołę. Została pochowana w roku 1862 w żagańskim kościele pw. Świętego Krzyża.

Dorothea de Talleyrand-Périgord, Księżna żagańska
1793-1862

Będąc na służbie u saskiego księcia-elektora Augusta Mocnego i jego syna Fryderyka Augusta II (Augusta II Sasa) Brühl został pierwszym ministrem elektora saskiego i króla polskiego. Do jego dokonań na polu kultury należy rozbudowa dreźnieńskich zbiorów sztuki i manufaktury porcelany miśnieńskiej. W Dreźnie jego imię noszą „Tarasy Brühla”. W roku 1740 Brühl nabył Brody (Pförten), a w roku 1746 sąsiadujące z nimi miasto Forst. W zamku w Forst urządził manufakturę sukienniczą, która stała się początkiem znanego później przemysłu włókienniczego w Forst. Po śmierci w roku 1763 został pochowany w kościele farnym w Forst.

Heinrich hrabia von Brühl
1700 – 1763

Carl Heinrich von Heineken zalicza się do najważniejszych znawców sztuki i kolekcjonerów XVIII wieku. Jako zaufany saskiego pierwszego ministra, Heinricha hrabiego von Brühla, Heineken objął w roku 1746 kierowanie dreźnieńskim Gabinetem Miedziorytów na dworze elektora saskiego Fryderyka Augusta II, poszerzając jego kolekcję i doprowadzając ją do rangi międzynarodowej. W związku z końcem ery Brühla w roku 1763 Heineken zakończył działalność w Gabinetcie Miedziorytów i intensywnie poświęcił się w swoim majątku w Altdöbern badaniom naukowym nad sztuką, zajął się literaturą oraz wspieraniem rolnictwa.

Carl Heinrich von Heineken
1707-1791

IMPRESSUM:

Wykonawca i koncepcja: Europejski Związek Parków Łużyckich 2022: Gert Streidt, Kamil Jagowski & Miasto Forst (Lausitz) 2022 Sven Zuber, Diana Priel, Aneta Bałuszek // **Wydawnictwo:** zwei helden GmbH Cottbus // **Projekt:** www.buero68.de // **Tłumaczenie język polski:** Jerzy Bielerzewski, Zielona Góra // **Strona tytułowa:** psn media GmbH & Co. KG, Rostock // **Zdjęcia:** Leo Seidel, Berlin; PalLografie - Patrick Lucia, Alicja Zielonka, Żagań // **Prawa autorskie dot. osobowości:** Carl Heinrich von Heineken: Michel-Hubert Descours (Bernay/ Eure 1707-1775 Bernay/ Eure), 1754, olej na płótnie, wymiary nieznanne, spalony w Bollensdorffe w 1945 r.; Dorothea von Sagan: Zdjęcie Gerard Francois; Hrabia Heinrich von Brühl: Litografia Zimmermanna według Balechou, ok. 1840 r.; Pückler jako podróżnik w Afryce: anonimowa litografia instytutu litografii von Em. Baerentzen, ok. 1834 (Archiwum FKPM) // **Projekt:** „Trwale wzmocnienie i nowe ukierunkowanie Europejskiego Związku Parków Łużyckich 2021” współfinansowany ze środków Programu Współpracy INTERREG VA Brandenburgia-Polska 2014-2020.

„Barrieren reduzieren - gemeinsame Stärken nutzen” / „Redukować bariery – wspólnie wykorzystywać silne strony”

